

Som. I. Jan. - Jun. pre-
tiulu cu postia 2 fl. c. m.
fara postia 1 fl. 48 xr.
Prenumera-se la tote
Officiile postale imp.

In Bucurasti si Iasi la
incl. Agentii imp. Si la
alti binevoitori Proto-
popi, Profesori, Reda-
ctori, Librari, etc.

ORGANUL

LUMINAREI.

Gazeta Beserecésca, Politica, e literaria.

Cu pre Gratiosa invoientia.

Sambata

Nr. V.

I Febr 1847.

TRANSILVANIA.

BLASIU, 30 Jan. Serbatoarea tinerimei sco-
lastice, ce recúre in toti anii, se serbà si astadi
in Auditoriulu Scoloror dupa datinele usitate.
Doi tineri scolari de in Clasele umane rostrira
dóa bucàti, un'a in prosa alt'a in carmine, spre
multiemirea publicului adunatu. Serbatoarea se in-
chià cu un cantecu cantatu de un choru a tine-
rilor scolastici.—Inceputulu acestei serbatori se
luà dela fericitulu mare arhieru al acestui Die-
cesu G. Greg. Maior, carele in testamentulu de
in 29 Dec. 1794, punt. V. voiendu a face o fun-
datiuncula si pentru seracii scolari de aici, le te-
stà 120 de galbeni imp., de in cari elocanduse
in fundulu publicu se se ajutore cei mai seracu-
ti si mai bun, cu chartia, carticele, inca si cu
calciamente; cu indetorire inse, ca si ei intru a-
ducerea aminte de bine-faptele in charu luate,
dioa celoru trei SS. Archierei Doctori ai besere-
cei, ca patroniloru scientieloru si artelor, in to-
tu anulu in 30 Jan. se o serbeze cu distincta pi-
etate, si in auditoriu publice se reciteze panegi-
rice intru laud'a aceloru trei si a benefacatori-
loru lor in trei limbi, ca si cei lalti scolari mai
multu sese indemne asi face bine lorusi. Serbato-
rea se tienù in toti anii, fara de a se sci in ce
anu precisu s'au inceputu, premiarile inse publi-
ce, acum cu capetulu anului scolasticu, mainain-
te totu intru aceasta di, se incepura numai la a.
1821, precum se pare de in acea cauza, cà nu-
mai atunci incepura a cùre cametele ordinare
de in fundulu asemnatu. Legatulu marelui benefa-
catoriu, galbinulu socotitu in 4 fl, 20 xr., facea
sum'a de 520 fl., ci pentru seraci'a adetoriloru
ne putenduse luà in executia numai de catu du-
pa mortea fundatoriului, nici in moneta de ar-
gintu ci in bancute (chartii de cele lungi), rema-
se pana la a. 1806 fara fructificare; candu, adau-
guenduse la acea suma alti 1680 fl. adunati de
in remasiti'a de 600 galetu de grau, ce in totu
anulu se dau pre socotel'a scolariloru de in do-
miniele episcopesci, munastiresci si seminariale,
remase de la a. 1802 pana la a. 1806, intréga
sum'a de 2200 fl. se elocà in fundulu publicu cu
interese de 5 pro-centu. Dar' cu devalvarea ban-
cutelor celoru lungi la a. 1811 si aceasta fun-

datiunea pati forte mare scadere. Ingrigirea a
cestui legatu se incredentià pentru totu de a un'a:
Vicariulu general, Prefectulu scoloror umane
si Direct. scoloror normale. (Dupa acte autentice).

Inscientare trista dela Belgradu.—
Érasi pierduramu un barbatu plinu de merite,
candu in 26 Jan. 7 Febr. demanetia sburà la lo-
cuentiele eterne spre durerea a mai multoru pa-
trioti Spiritulu plinu de adeverata scientia al, ah
durere! acum numai fostulu Prepositu mare de
in Diecesulu R. C. in Trans., si Dr. de Teologia
D. Iosifu Tamási in etate cam de 65 ani!!! A-
cestu amicu al natiunei si limbei romane erà ver-
satu in filologi'a limbei, si pre in fapte demustrá
dorenti'a angerescului seu sufletu spre ajutorenti'a
romaniloru. Elu sustienù pre mai multi tine-
ri romani cu a sale spese pela scole in Belgradu
si Clusiu. Acestuia avù de a multiemi subsistenti'a
sa, afara de cei ce se impartasira de facerile de bine in-
tru ascunsu, un capelanu G. C. dein Belgrad in mai
multi ani. Acestuia au de a multiemi mai multi,
dar' mai alesu doa familie romane, alinarea mi-
seriei sale. Acestuia are de a multiemi si tinerulu
poporu catolicu al Türiulu invetiarea in creden-
tia si ajutorentia intru inzestrarea noiei besereci.
Acest'a gubernà si educà, amesuratu acceptarei mintii
cei sanetose, tinerimea scolastica a Belgradulu in
mai multi ani. Ah, dar faptele lui cele ilustre sunt mai
multe, de catu in scurtu se se pota numerá. Fiati
tieren'a usiora, Sufflete curatu, barbatu invetiatu,
preotu alesu si patriotu adeveratu!!! Aug. P.

CLUSIU 31 Jan. SS. si OO. suptu preceden-
ti'a Exc. Sale Presidentelu in corpore se aretara
inaintea Exc. sale R. Comisariu, spre asi desco-
perí durerea ce o semtu dupa moartea Inaltiei sa-
le fericitulu in Domnulu Archiducelu Austriei si
Palatinu Ungariei, si a se rugá, ca acest'a aloru du-
rere se o arate inaintea Maiestatei Sale fericitu im-
peratoriulu Principe. Care Exc. Sa cu afectiune
acceptandule, apromise tramiterea acestii dure-
rose descoperiri inaintea Maiestatei Sale.

CLUSIU, 3 Febr. st. n. Dupa ce desbaterile
asupr'a intrebarice e colonicatura, si de are
locu urbariulu si in pamentulu secuescu, nici in
Sied. XXIX dein 1 Febr. nu se inchiara,— in Sied.
dein susu insemnat'a di continuanduse si inche-
ianduse, Presidentele SS. si OO. propuse aceste

trei intrebari: 1, depoftescu SS. OO. aluá dreptu temeiu Urbariului conscrierea de in a. 1819, au statulu quo?—2, voiendu conscrierea dein a. 1819 de o voiescu cu séu fára indreptare (rectificatio)? si 3, voiendu Statulu quo, de voiescu pre celu de in a. 1843, ori pre celu dein a. 1847? La care intrebari nascunduse unele dispute, Presidentele enuciá asiá:, SS. si OO. cu totii intru aceea se invoira, ca totu pamentulu ce alodiatura, precum si acela, carele intru intielesulu Trip. P. I. tit. 40, si Appr. P. III. tit. 2, séu in urm'a vre unei sententie aduse in procesu urbarial, au trecutu in man'a domnului pamentescu, nu pote fi colonicatura (locu iobagiescu). Ce se tiene de intrebarca pentru pamentulu secuescu, parerea majoritatei intr'acolo se vede concentrata, cum ca urbariulu si in pamentulu secuescu are locu; inse asiá ca alodiatur'a primoriloru, mai incolo mosiea primipilaria si pixidaria nu pote fi colonicatura.—Dupa care enuciare mai multe intrebari dispute si responderi intorcunduse, spre asiedierea inimiloru Presidentele asiá grai:, De postescu SS. si OO., ca in secuime pamenturile urbariale, ce se affa in manule coloniloru si nu s'ar puté dovedi c'aru fi alodiuri secuesci, se fia obiectu urbariului, au nu? cei carii voiescu, se se scole.— Se scola mare maioritare.—Dupa propus'a intrebare de mai susu nr. 1;—mare maioritare: conscrierea de a. 1819.—La 2 intrebare, — respunsu: indreptare.—Ear' a treia intrebare, dupa post'a mai multor'a Presidentele o amandá la desbateri preliminar.— In capetu Exc. Sa ceti list'a deputaciunei tramitiende spre gratularca noudenumitului Cancelariu de Curte, dupa propunerea dein 21 Jan., standu de in 14 regalisti, si 8 deputati, afara de Consiliarii de Curte si alte persone dela Cancelari'a aulica aflánde in Viena.

Clusiu, 6 Febr. st. n. in Sied. XXXI, candu cu autenticarea protocolului de in Sied. mai deinainte, partea conclusului catu se atinge de pamentulu secuescu asiá se modifica: Ce se tiene de pam. sec., SS. si OO. enuntia, cum ca si acolo voiescu a se aplecá urbariulu, dar' cu acea curata spresiune, cum ca alodiulu si ereditatea secuesca, si-candu acum se ar affá in mani urbariale, precum si acelu pamentu, carele in urm'a citatoru legi si judecati legiuite s'ar affá in manule domniloru pamentesci, nu potu se fia colonicatura.

PRINCIPATELE ROMANESCI.

BUCURESTI, 18 Jan. Ce-va nou. Currierulu Romanescu a incetatu, déra D. Brailloiu, fostulu Prof. de legi, cugeta sa publice altu Jurnal, si va incepe cátu mai currendu.

A N G L I A.

LONDON 7: 19 Jan. Regín'a deschise in persona astadi Parlamentulu Britaniei dupa ceremoniele usitate. Maiestatea Sa insocita de Principele Albertu si dignitari de curte plecá la o ora si giugetate dupa a media di dein palatiulu Buckingham catra camar'a Lordiloru. La intrarea Maiest. Sale Parii si Paresele se sculara si stetera in picioare pana ce regín'ai postí a siedé. Lord Cancelariulu dandu cuventulu imperatescu in manulé M. Sale dedú ordine usiarului cu vea-

g'a negra a chiamá pre Comuni in Camar'a Lordiloru, unde dupa vre o cateva minute Presidentele in costumu de ceremonia aretanduse, insocitu de o multime de in membrele Camarei, Maiestatea sa lése un cuventu de tronu, in care mai antaiu atinge nefericitele stari lipsite dein Irlandia si Scotia, apoi maritatulu principesci de Spania, Cracovia, la Plata, relatiunile cu puterile strene si alte lucruri dein launtru, si in urma inchiacu aceste cuvente: Afundu miscata de bine cuventarile, carele Provedenti'a mai inalta dupa tempuri de calamitati le au reversatu spre acestu natiune, incredu grigiloru vostre aceste materii importante, intru deplin'a convingere, ca un spiritu de nepartinire va presiedé la desbaterile vostre, si intru sperarea, ca suferentiele de acum ale poporului mieu se voru usurá, si ca starea loru cea fiitore se va imbunatati pre in intieptiunea suatuiriloru vostre.—Adres'a Camerii Lordiloru propusa de Lord Hatherton si votata inca intru aceea si sied., se presentá a dóa di, 8/20 Jan., Maiest. sale reginei.

Joi sér'a 9: 21 Jan. Lord J. Russel propuse in camar'a Deputatiloru doa proiecte de legi: un'a pentru spendiurarea tuturor drepturiloru in contr'a importarei bucateloru straine pana la 1 Sept. remanendu Parlamentutulu facultatea, de a prorogá acésta lege si mai in colo,—a dóa, pentru spendiurarea legiloru de navigare pana la 1 nov. a. c.; pre in acele legi se oprea importarea bucateloru straine pe alte corabii de catu britanice. Bankes unulu dein capetele partidei protectionistiloru le ajutorá pre amendóa, si ele trecura pre in cetirea de antaiu.—Adres'a Camarei Comuniloru fú presentata reginei in 10: 22 Jan. demaneti'a.

Adunarile de bani spre ajutorenti'a lipsitoru de in Irlandia si Scotia si-cau un cursu forte imbucuratoriu. O culegere in duminec'a inainte de 1: 3 Jan., facuta in beserecutiele catolice de in London in urm'a provocarei episcopului de acolo, ajunse la 4-5000 p. st.—Pelenga multe esemple de angustimea inimei domniloru pamentesci de in Irlandia ce airea petrecu (absentec), in contr'a caror'a jurnalulu Times (l. Taims) porta o lupta amara totu intr'un'a, ici colo se affa si esemple imbucuratore de sentiri omenesci. Asiá doná Lady Glengall (l. Ledi G.) seraciloru de in Comit. Tiperary celu mai impresoratu, ce sunt pre bunurile sale, copereminte de patu, si imparte de trei ori pe septamana la 1082 de omeni supa si pane; mai in colo o data in septamana la 120 familii carbuni gratis, si la alte 110 cu giugetate pretiulu de in piatiu.

F R A N C I A.

Paris, 3: 15 Jan. Ministrulu invetiaturiloru Salvandy inscientiá, cum ca proiectulu de lege pentru invetiaturi e preparatu, si ca se va propune Camareloru catu mai curendu spre desbateri.—In Sied. de in 10: 22 Jan. Adres'a Camarei Pariloru se votá cu o maioritare straordinaria. Numai optu persone protestara asupr'a unanimitatei Camerii. Presentata fú regelui in 11: 23 Jan.—Sun'a suscrieriloru pentru inundatii Loarului se sui pana in 9 Jan. la 2 milione 33, 641 fr.

ITALIA.

ROMA, 1: 13 Jan. Santi'a sa noulu Pontifice, cu tote ca se audiá ca va se predice ci nu se credea, esi pe ne-asteptate in dioa de in susu in beserec'a S. Andrei dela vale in loculu Parintelui Ventura la midiu-locu, si predicá. S. sa dechiará, cá indemnatu de sentiuri de bucuria si multiemire, ce avea la inima, nu se putú conteni ale scote la lumina; dori se multiemesca pentru amorulu ce il marturisira cu inceputulu anului nou; si cá pentru sine fú ne spusu strabatatore la inima, vediendu pre al seu poporu cu atat'a amornadunatu inaintea sa, si cá mai alesu l'au petrunsu, candu acel'a ca de intru o gura respunse a min la apostolése'a sa binecuventare. Catra care adause aceasta pre catu de simpla, atatu de frumosa obserbare: cum ca numele lui D. dieu nu se cuvine al purtá pre in gura in desiertu; grai mai incolo despre adeverat'a si mai inalt'a insemnare a porunciloru de postu, pre in care beserec'a cérca a da libertate sufletului, indemmandulu a se desface de suptu legatur'a carnei, si incredentiá a tota adunarea latirea cuventeloru sale pretutendinea, incheandu cu o rogatiune simpla ci petrundiatore. (Diar. di R.)

Roma, 11 Jan. st. n. Pre intru un circulariu se inscientiara tote munastirile, fundatiunile pie, si Seminariale, cá va se lise faca o visitare apostolesca catu mai in prope, intru care S. sa in personasi va implini la cele mai multe officulu de visitatoriu. (Gaz. Un. de A.)

MISCELE.

VIENA. Se graesce, cá in scurtu se voru incepe negociatiunile spre incheierea unui nou impromutu a statului, a ceruia efecte voru se sté de in Obligatiuni de 5 au 4 pro-centu.—Planurile pentru ducerea drumului de fieru dela Bruck ca tra Salzburg se voru cercetá in locu in dilele cele mai a prope. Pre in line'a acésta, dein care Viena remane de lature, se va deschide o comuncatiune mai dreapta cu Bavaria si staturile germane, si va asecura calea negociatoriei intre Oriente si Nord pentru staturile Austriei. Numai de catu, dupa affarea cuvenientiaí acelor planuri se va trece la cercetarea si defigerea mesurorulu in deameruntulu. (G. Un. de A.)

—Dupa Gaz. de Colonia, Maiestatea sa demandá ase radicá Institute politehnice cu cursuri de trei ani, in Brünn (Moravia), Laibach (Iliria) si Insbruck (Tirolu), asiá catu de aci fia-care provincia dein statulu imp. va sesi aiba al seu Institutu technicu. (Idem)

Paris. Noulu planetu aflu de Dr. Galle in Berlin dupa calculii Prof. lui Leverrier in Paris, pre care un Correspondente al Gaz. Un. de A. propunea a se numi Janu, fú numitu de curendu in Paris in búróulu lungimiloru Neptunu, a caruia semnu va se fia furca cu trei corne. Astronomii Gauss, Encke, Struve si Herschel se invoirá la acésta numire, numai Arago stá, se se numesca pre numele aflatoriului Leverrier. Cel'altu planetu de curendu aflu de lenga Vesta etc. se scie, cá se numi Astra ca. Asiá sistem'a

solare numera acum 13 planeti primari si 18 secundari (sateliti, luni).

POESIA LIRICA RELIGIOSA,

La franci.

Poesi'a lirica e spresiunea cea mai sublima a entusiasmului sia inspiratiunei. Acestu genu alu poesiei este, care in tote tempurile si la tote popórele si-a conserbatu cea mai mare si mai salutare influentia. Primulu caracter alu poesiei lirice a fostu cu totulu religiosu. Lumea se'ncepe cu o poema pre care ne o infacisiéza Bibli'a. Asta epopéa vasta si splendida, de in o inspiratiune cu totulu dumnedieésca a devenitu a fi codicele omenimei. Tóte esu dein aceea, tote concentreza in aceea, legi, datine, costume, inspiratiuni poetice.

In evulu de midiu-locu, in asta epoca a credentiei naive, a fédei victiuitóre si ardiatore, cugetulu religiosu a domnit pretutindeni, in arte, in scientie, in litere. Aici aflamu pe trubaduri carii in ale loru canturi usióre mesteca alegorii religiose. Colo truverii, cevasi mai seriosi decatu aisei rivali, in mai multe cetati si diverse maniere canta ale sale legende crestine si romanesci. In urma la an. 1398 Confratii Patimei se insociescu spre a representá misterele, si ambla prin tota Franci'a asiediandu pe ambónele sale pe Dieii din Olimpu, pe Vergur'a prea curata si pe toti santii. Confratii Patimei, pe lenga tote ca aloru arte dramatica erá grobiana pentru atunci, reimpleau totusi o misiune filosofica si sociale; ca ci scopulu loru, celu pucinu rezultatulu compusetiuniloru loru, crá de a civilisa glótele, facundule se cunósca originea si revolutiunile lumci.

In urma precum dice Boileau:

En fin Malherbe vint et le premier en France.

Acestu poetu mare a indreptatu poesí'a lirica spre sentiemiinte serióse, elevate si profunde, chiaru candu formá o limba in carea sprimea a sale cugete nobile. Glori'a sa e legata de a marelui Corneille, caruia elu demnu precursóre a fostu; numai elu singuru a pututu deschide cararea pentru acestu geniu vigorosu, care a asediatu basele artei si radicá elocuenti'a dramatica la unu gradu asia sublime.

Celu mai mare poetu liricu dein Sec. XVII. Jean Racine a compusu psalmi si cantece, care sunt de ajunsu spre alu face nemuritoriu ia genulu acest'a.

Dupa Racine, J. B. Rousseau a datu stralucire nóa poesiei lirice, si merita a fi clasificatu intre poetii mari. Psalmii si cateva din odele lui sunt numerate intre bucatile mai de frunte a limbii francesci.

Louis Racine avea conscientia mai scrupulósa de cátu tatalu seu. Se póte spune ca poem'a filului despre Relegiune fu lucrata cá o spiatiune a parintesciloru alunecari.

Am puté aratá inca câteva bucati a poesiei religiose imprestiate la diversi autori, pana ce si la Voltaire autorulu Zaire-i si Alzire-i.

Ne marginimu inse aducundu aminte si odele lui Lefranc si Pompignan.

(Dupa Feuilleton du J. des Deb.)

P R I N C I P I A

de limba si scriptura.

III.

Inainte de a trece de in principale limbei la a le scripturei, indetorati ne semtimu a atinge in catu-va si cele cesemtu ori potu se semtia cei ce nu sunt intru o parere cu noi.

A justificá curatirea limbei, lucrulu in sine socotindu, nise pare de prisosu. Esemplele altoru limbi cele mai de curendu, ne ar puté scusá dein destulu. Si ca setacemu reformarea si curatirea limbei ungueresci, ce se intemplá in asiá scurtu tempu in dilele nostre, catu se pare ca s'au facutu cu arte magice,—reformarea si curatirea celii grecesci moderne, de care inse dupa pucina cunoscenti'a nostra cu desvoltarea culturei ei inca nu suntemu in stare pre in noi ajudecá in catu s'au efectuatu,—caute cineva la limb'a germana, limb'a lui Göthe si Schiller, limb'a carea dupa operele immortale in tote scientiele se ar paré cá se fia nestremutata ca italian'a, francésc'a, ispan'a. Limb'a aceasta si acum in tote dilele e suptu cea mai aspra critica de tote partile ei. Gramaticii, literatorii loru, toti semtu inca lips'a inavutirei, curatirei si regulárei acestii adevveratu nu prea armoniose limbi. Apoi cea romanéscá? Au nu iau venitu si ei tempulu, ca fii eise nu o mai socotésca barbara, se o scimbe dupa tote limbele cu care vine in contactu,—ci se o cerceteze ce-va-si mai cu de ameruntulu, ce este, ce au fostu si ce trebue se fia?

Cei ce voru a se opune curatirei, reformarei, nu au de a provocá la italian'a, ispan'a, carele dela Dante si autorulu poemei nationale de Cid, nu s'au mai reformatu, purificatu de lombardismi, gotismi si arapismi pana in dioa de astadi. Limbele acestea numai dupa favorulu circumstarile fura radicate dein midiu-loculu celor'a lalte dialecte, si puse in rangulu latinei esilate. Poetii, a caror'a influentia intru aceste provincie in evulu de midiu-locu fú atátu de mare, rapira cu D. dieescele loru inspiratiuni tote mentile omeniloru de in aceste provintie, si re ale deificá immortalele canturi impreuna cu tota form'a loru dein afara, a urgisi dialectele materne, si pre favoritulu dialectu a redicá la rangulu limbei unei tieri si poporu intregu. Dialectulu castilianu si portugalu se fecera ispane,—toscanulu luà numele gloriosu de limba italiana, pentru Boccacio, Petrarca, Dante, Ariosto si Tasso. Si italianii de acum'a dein cele lalte tienuturi itale, cu catu sunt mai deparatate de Firenza la bella, cu atat'a cu mai multa baterie de capu trebue se invietie toscan'a, ca se pota scrie in a siá numit'a italiana.—Románii n'au fostu asiá favoriti de fortuna, de a lise nasce dein senulu loru asemenea divini barbati, carii se le fixeze limb'a,—ci fixatorii ei fura preotii serbesci, poemele loru molitvele si chrisovele ce nu putea se le intielega.

Limb'a beserecesca, cu tote calitatile ei nu pote se remana romanulu clasica. Ea de in fi-

rea ei e numai beserecesca, si dupa originea ei trebue se porte pre sine ranele crucifixiunei ei. Ea este chiara, neteda, firesca, cum trebue se fia tota cuventarea, ce e anumita pentru tote clasele poporulu, ca se o intielega. Ea ne infaciosiéza mai alesu dela a. 1700 o pronuntia mai buna, o Ortografia mai regulata; dar' de a prope socotita e cu multu mai seraca in cuvente si forme de catu in periodulu precedente, are erori gramatici, ortografia adesu smentita; cu un cuventu, ea pote a se socotí ca un pasiu pusu catra cultur'a ei, ci nici cum ca modelu de limba fixa, generale intru tota intenderea ei in tote ramurile de scientie si de arte.

Noi nu putemu a ne lasá aici la detaiuri, spre aratarea reguleloru ce sunt a se urmá intru reformarea, curatirea limbei: care sunt cuventele si formele anticaste si reinviende, carii terminii noi ce sunt de ase introduce in limba; acestea parte fiendu obiectulu Dictionarielor, parte reserbandune altoru cercetari mai tardie. Atat'a numai dicemu, ca limb'a beserecesca se ne fia de basis, pre care se se reedifice murii acestui edificiu catra culmea lui. Noi provocámu pre insufletitii amatori si cunosctori de limba, de ajutá de in tote puterile la redicarea acestui Sion; columnele nostre ori catu de anguste, voru fi totu de a un'a deschise desbateriloru si cercetari-loru filologice asupr'a limbei, ori catu de seriose se fia.

* * *

De in Diariulu unui Crestinu.

Ce face pre om intieleptu? Nemic'a a dice, nici a face, dein care lumea, alti omeni, asuprati ori de tine se pota reu ajudecá.—Nemica a grai, nici a face, ce spre nedrepta vetemare a altor'a, stricarea, neodichn'a ar puté se se intórca. Asiá dara pre nimene a interitá la manía, ura, urgía, resbunare, nepaciuire; asupr'a bune voentiei nimenui a te opune, pre nimene a smentí; pre toti a pretiui dupa meritu, binele a laudá, reulu a incongiurá, lingarire a urgisi, pre ringitoriu in parteti al plecá....

Tempulu araru e indiferente, si de nu ne scimu infratí cu elu, mai totu deaun'a nise face inamicu infricosiatu. De acea nici un minutu se nu lasi fara folosu a lunecá pentru tine si alesu pentru vati'a venitore; pentru ca se poti fi blandu, piu si umilitu la sufletu, si minutele se cuvine ale pretiui si ale cumputá intieleptiesce, ca intru carele ades ori stá ascunsa sementi'a fericirei au nefericirei venitore.

Inscientiare literaria.

La Redactia se afla de vendiare: Cuventari beserecesci despre cele siepte pecate ale capetaniei pe Duminecile Paresemiloru, prelucrate de Th. Aaron, Buda. 1847, (66 pag. in 8), bros. 16 xr. C. M.

De între Cuventarile, ce se tienura in Sied. XXVI de in 16: 28 Jah. cu ocasiunea desbateriloru asupr'a intrebarei: ce e colonicatura? alegemu Cuventulu unui mare istoricu al patriei Comite regalistu J. K. ca unulu ce revérsa cu date istorice lumina pentru natur'a pamentului secuescu.

„Eu voi cuventá, incepe, despre obiectulu, de care inainte de mine cuventara doi domni deputati, si de in convingere dicu, cumca urbariulu nu se póte estende asupra pamentului secuescu; spre a carei aratare, voi incumetá, pre catu se va puté mai scurtu, a vorbi despre originea iobagimei si a contributiunei, si despre natur'a pamentului secuescu (se audimu!) La inceputu voi incumetá se cuventu despre originea iobagimei. Mare diferentia este între originea iobagimei dein pamentulu ungurescu si între ceea dein pamentulu secuescu. Scimu, ca candu strabunii nostri au cuprinsu Transilvania, acést'a nu erá desierta, ci locuita de ómeni; ungurulu pe atunci erá natiune cuceritóre si a cuceritu pre poporulu ce locuea aici, a cuprinsu pamentulu si pamentulu se facú al ungurului si cucerí prelocuitorii aflatu aici, adeca: iau subjugatu. Acést'a e originea iobagimei de in pamentulu ungurescu, subseque acestia s'a datu pamentu, si de in pamentulu acést'a ce se facú? Voiu sespui mai tardiu, candu voi cuventá despre originea contributiunei. Voiu trece la originea iobagimei de in pamentulu secuescu. Natiunea secuésca nice de catu n'a fostu in starea in carea erá ungurulu, ca ei in tempulu candu ungurulu in Transilvania cucerea si facea sclavi, starea natiunei secuesci erá alt'a; ea nu era natiune cuceritória ci batuta, carea se retrasese in pamentulu seu si numai acolo isi putea affá scutentia, nebatendusi capulu intr'a ceea, cá se cuceresca; erá impresurata de in tóte laturile de contrari, parte de Cumani, parte de Pacinacite si alte ginte; dreptu aceea candu ungurulu cucerea si-si castigá iobagi, secuulu nu putea se aiba iobagi, ca ei elu se bucurá déca contrarii nenumarati nulu impetiea. Scimu, cum ca pentru ungurii asiediati in mediulu tierai in seculii X, XI, si urmatori se asediá turburat'a lume cuceritóre si aparatóre; dar' pentru secui, carii a sale pamenturi mai restrinse, necuprindiendu între sine nici o natiune straina, le impartira între triburi, sementii si generatiuni, n'a trecut turburat'a lume a apararei, ca ei locuindu ei in marginea cea mai extrema si mai periculósa a patriei, in contr'a multoru contrari externi cu sange trebuea sesi apere pamentulu; si facundu secuii acést'a, integ'ra patrie o aparara in aloru virtute militare. Acum póte cineva se intrebe: óre dupa aceea n'a fostu iobagiu pe pamentulu secuescu? Marturisescu, ca nu credu se se fi aflatu intru inceputu; ca ei a-deverue, cumca secuii in contra dusmanului dein afara ne'ncetatu trebuea sesi apere pamentulu pusu in margini, dar' fiindu secuii sporitori precum sunt si astadi, aveau mai multi prunci, deintre carii celu mai mare, séu carii erau indemanateci, purtau in contra dusmanului dein afara armele aparatóre de pamenturi, care pe atunci nu erau asia de bine lucrate cá acum. Ci de altmintre se

putú intemplá si aceea, ca vreunu secuiu se nu aiba prunci si totusi trebuea sesi lucre pamentulu, si de ei mise pare lucru firescu, cumca unulu cá acést'a si-a condusu pe altulu cu bani séu ori ce alta plata, si asia precum spuseiu, ertu, ca ici si colo a pututu sefia iobagi, dar' in mare numeru nice decatu nu, caci micu erá pamentulu si sporitoriu poporulu,—si in tempurile mai dein cóce s'a inceputu, dar' numai ici si colo, iobagimea, si in altu modu pe pamentulu secuescu, si despre acést'a avem datu curatu. La anulu 1552. Ferdinandu I. intieleguenduse cu Isabela, luá la mánasi Transilvania cu acea sperare certa, ca mic'a nostra patria de pururea va remané lui.—Dupa bataea dela Mohács pana la a. 1552, fiendu mari turburari, si dorindu Ferdinandu, cá se se limpediesca starea dein launtru a Trans. nu numai ca denumitu voivodi, pe Dobó si Kendi, ci au trimisu si comisari, carii, starea cea veche si organizatiunea Transilvaniei seo aduca la locu. Oficial'a inscientiare a acestoru comisari regii se afla si acum in Archivulu Tesaurariatului aulicu si nici nu e secretu, ca ei etiparita intr'un opu ce are titlulu: „Engel Geschichte des Ungarischen Reichs, III Theil, Halle 1804 in 4. pag. 22. Si'ntr'acesta e scrisu curatu cum s'a inceputu pe pamentulu secuescu acelu genu al iobagimei, pe carelu voi memorá mai tardiu, si despre care si'n atins'a inscientiare oficiala se spune curatu, cumca acestu genu alu iobagimei secuesci s'a inceputu in contra legei.

Trebue se premitu mai inainte de a cetí inscientiarea acést'a, cumca secuii nu plateau alta dare de catu asia numit'a in fieratura de bou, despre acést'a vorbesce inscientiarea, si de in punctulu acést'a se va invederá, cumca secuii mai de multu dedeau si pana la 30,000 boi, dar' pe la 1552 abia dedeau mai multu de catu 10, séu 12 mii boi; caus'a acesteia in memorat'a inscientiare oficiala cu aste cuvinte se da inainte: „Dicuntur autem, quondam in una signatura boum triginta sex, et usque ad quadraginta boum milia provenisse, nunc vix duodecim millia exigi posse ajunt, nam siculos potentiores fecisse sibi obnoxios alios pauperiores, qui eadem cum ipsis sorte esse deberent (si aici cuvintele acum cetite „pauperiores qui eadem cum ipsis sorte esse deberent“ me rogu ale luá in cuvenita bagare de séma) neque eos aliter, quam pro colonis habere, et per hoc a signatura boum eximere hoc praetextu, quod se ultro eorum tutelae, protectioni subdiderint, per quod ipsos ad nullam solutionem teneri contendunt. Ipsi vocant eos földön lakó székelyek, quasi in eorum solo habitantes siculos; quod merus abusus est, et ad confirmandam paucorum potentiam et minuendos regios redditus excogitatum“. Si aici éra in incumetu cuvintele: „quod merus abusus est“ ale comendá bagarei de séma si cumpanirei speciale a Onoratororu SS. si OO. De altmintre potu vedé On. SS. si OO. cumca o parte a iobagimei asia s'a inceputu; cumca secuii mai meseri, numai cá se incungiure darea de bou, se oblegau pe sine la secuii mai inavuti; la acést'a se adause cu tempu vechiulu arbitriu a secuiloru

mai inavuti, si acest'a a apasatu dein multe cautari si mai de multe ori pe secuiulu mai miseru; si deci este, ca o parte anumita a iobagimei secuiesci e intr'adeveru de origine secuiesca, si deca are undeva intielesu rescumpararea pentru totdeauna, cu buna s'ema aici are intielesu; ba inca e si pe dreptu, ca ci la intemplantarea aceea secuiulu, care si perd' libertatea si pamenturile, pre in rescumpararea pentru totdeanu'a pre amend'oa le v'á puté recastigá. Inse voiu se trecu la originea contributiunei. Scimu ca ungurulu mai de multu nu erá indetoratu cu alt'a de catu cu arme, adeca: trebuca se ostéscá, sesi apere regele, natiunea, tiér'a si patri'a; acést'a a si fostu de lipsa, ca ci mai alesu in secululu alu IX si X ungurulu erá intre contrari, ba inca si pamentulu pe care l'a cuprinsu, se lucrá de mani dusmanóse, trebuca dara al apará. Dar' mai tardiu, in secululu XI, si XII. asiedianduse tempulu, si ne fiendu atat'a lipsa de ostirea necurmata: crescura alte trebuintie ale statului; trebuca dara a se ingrigi cá statulu se aiba ceva venitu pecuniariu statatoriu, de in care specele statului nestremutatu se se acopere. Cine selu platéscá? iobagiulu, care nu avea nimicu, a buna sém'a nulu putea plati, ci indirecte insasi nobilimea luá asuprasi contributiunea óresi cumva dicundu: eu nu platescu contributiune, ci o platesce iobagiulu meu, si inca de in pamentulu, pe care il'am datu in arenda. Si pre in acést'a a urmatu contributiunea, si de odata si colonicatur'a; si de in tempulu acest'a atátu sunt de nedesparticiose aste dóa idei: contributi'a si colonicatur'a, catu un'a de alt'a nu se potu destinge. Si de ci este ca alodiatur'a nu se póte mestecá cu contributi'a, si cumca unde e contributiune, nu e allodiu si unde e allodiu, nu e contributiune. Am voitu se insemnu acést'a preliminaría, ca ci spre acést'a voiu aplecá cealalta parte a cuventarei mele. De altmintrea si aceea trebue se insemnu, cumca secululu XI. si XII, numai pentru pamentulu ungurescu a fostu mai paciuitu, dar' nu si pentru pamentulu secuiescu, ca ci acest'a fiendu pe marginea cea mai turburata a patriei unguresci, secuiulu ne'ncetatu a fostu astrinsu sesi apere pamentulu in contra inrumperii contrariloru de in afara; n'ar fi fostu dara dreptate pre secuiu, care ne'ncetatu fu astrinsu asi apará pamentulu cu sabie crunta, si care pre in acést'a se facu angeru pazitoriu pamentului si natiunei unguresci asiediate in pace, alu insarciná si cu contributiune, si ntru urmare a intruce in pamentu colonicatura, cá unu temeiu al contributiunei; dar' nici s'a intradusu acést'a vreodata. (Va urmá.)

Varietati.

Diariulu de Roma cu datulu de in 4: 16 Jan. descrie mai pre largu tienerea serbatoarei de limbi ce atinseramu in Nr. tr. in modulu urmatoriu:, Academia, ce recure in toti anii in Duminec'a dupa Botezu, si se tiene intru marirea SS.loru magi regi in beserec'a Propagandei de alumnii cosmopoliti ai acelu Institutu, avu locu in 10 ale acestia. Intr'ins'a se recitara cá la 52 compuneri de ne asemenea lungime: Albanese—

—Valacca. Mai toti recitanti (unii cu musica nationale) erau nascuti de in acele locuri, si infaciosiau un contrastu de colore, fisionomia si modulare. Academia fu onorata de presentia a trei Cardinali si persone destinte, ce avura buna voientia a astá la acést'a serbatore poliglota, minunata in lume, si care de in religiunea catolica si -ea cea mai via stralucire. Multimea doritoriloru de a fi de facia ne fiendu amesurata stremtoarei locului, indúse pre Directorii Institutului a repeti Academia in dioa urmatoria, pre cum aceast'a se intempla acum de vreo cati-va ani.

* * *

Borusia. Ministeriulu cultului intru intielegere cu minister. celoru de in lontru lasá de curendu o provocare la tote deregatorie, caror'a sunt incredentiate Archive ori Biblioteci, ca se faca si se tramita in susu cataloge de tote manuscriptele, ce s'aru fi aflandu intr'insele. De intre acestea va se se compuna un catalogu alfabeticu de tote manuscriptele aflánde in Borussia, si spre usiuratatea intrebariloru dupa ast' genu de monumente dein partea invetiatiiloru se va pazi in Bibliotac'a imperatesca de in Berlin (G. Un. dupa cele borusice).

—Fia ne ertatu a provocá pre zelosii cartulari dein tote provincie, a descrie si a publicá pre in organulu vre unei gazete romanesci in calete titulele monumentoru manuscrise romane ce in diverse biblioteci publice si private se afla, sau se sciu ca se afla; noi vomu incepe cu unulu de in numerii urmatori dela cele ce se afla aici.

* * *

London. Jurnalulu M. Herald recita dóa incercari fericite cu aether de puciosa, dupa noulu metodu aflu de curendu in America, spre ametirea si ne semtirea dureriloru suptu cucitulu doftorescu amputatoriu. Incercarile acestea se facura in 11 Jan. in spitaiulu de in London, in fienti'a de facia anenumerati doftori si chirurgi dein cetate si dein pregiuru. Celu de antaiu pacient fu un fecioru de 12-14 ani, in care se operá taiarea pietriei. Dr. Robinson aflatoriulu aparatului usitatu in Anglia, ii insufflá eterulu in nasu la care mai antaiu feciorulu se opuse, si chirurgulu Morgan implini operarea litotomica intru un minutu. Ea se cumplini asiá fara nici o durere, catu feciorulu aretanduse pietr'a nu vru a crede, cá e de intr'insulu, si asecurá, cá n'au semtitu nemica. Mai momentosu fu al doilea casu. Operaciunea la oruptura de bosie tienú 15-16 minute, si totu nu semti omulu dupa spus'a lui nici cea mai mica durere. Insanetosiarea amen-duror'a pasiesce spre multiemire.—In Paris incercarile facute nu fura tote incorunate de un succesu asiá completu. (Dupa G. U.)

Pretiulu bucateloru.

In piatiulu Blasiiului, Joi 30 Jan. in c. m.

Grau curatu, 1 fl.	—	mestecatu	— 52 xr.
Secara, — — —	40 xr.	Cucuruza	— 34 xr.
Alacu — — —	16 xr.	Ovesu	— 20 xr.
